

De neergang van de homo economicus òf Ex Duplo een societas economica?

19 april aanstaande organiseert de FEW in samenwerking met de EFR een alumnidag. Ex Duplo verstuurt ook een uitnodiging aan haar leden. Aan de organisatie van de dag draagt Ex Duplo verder niets bij. Na afloop van de borrel op de universiteit gaat Ex Duplo ergens eten. Het diner is alleen voor de leden van Ex Duplo. Of het goed is dat Ex Duplo rationeel en egoïstisch handelt is voer voor de borrel. Het "waarom" is een vraag die wij hieronder proberen toe te lichten.

De homo economicus is een rationele en egoïstische mens die aan het einde van de negentiende eeuw door John Stuart Mill werd geïntroduceerd. Deze nutsmaximaliseerde eenheid bleek met behulp van van wiskunde een krachtig instrument om orde in de economische chaos te scheppen. Echter, in hoeverre handelen mensen als homo economicus? Zijn we egoïstisch? Zijn we rationeel?

Een klassiek voorbeeld is het 'dictator game'. Bedrag x wordt door speler A verdeeld tussen hemzelf en speler B. Zou speler A een homo economicus zijn dan zou hij het gehele bedrag aan zichzelf toekennen. Wat zien we echter in de praktijk? Speler A kent gemiddeld 30% toe aan speler B. Is de mens dus intrinsiek een fair wezen?

Laten we ook dit testen. Stel je voor dat speler A, voordat hij het dictator game speelt, de mogelijkheid heeft om het spel te verlaten. Deze mogelijkheid levert speler A een bedrag $y < x$ op, speler B krijgt nul. Het spel verlaten is derhalve een gedomineerde strategie. Speler A heeft in het dictator game $x-y$ meer te verdelen (hij kan deze dus ook toekennen aan speler B). Wat zien we nu? Een aanzienlijk deel van de mensen verlaat het spel, hoewel dit bij zowel egoïsme als fairness geen goede stap is! Sterker nog, mensen die in het dictator game meer aan speler B geven verlaten het spel vaker. We zijn dus niet intrinsiek fair, sorry! Soortgelijk ontwijkend gedrag klinkt misschien vreemd. Toch is het is vergelijkbaar met het ontwijken van een bedelaar door de weg over te steken, iets wat je waarschijnlijk al eens hebt gedaan. Is het dan belangrijk wat onze 'tegenspeler' denkt? En ontwijken we zijn oordeel?

Ook de test hiervoor is simpel: voor het spelen van de dictator game moet speler B zijn verwachting over het te ontvangen bedrag doorgeven aan speler A. Welke verwachting heeft speler B? En hangt de keuze van speler A af van deze verwachting? Het blijkt dat spelers B redelijke verwachtingen hebben die meestal liggen tussen 10 en 50 procent. Echter, de keuze van A is onafhankelijk van deze verwachting. De mening van speler B doet er dus niet toe! Het lijkt erop dat we confrontatie met onze interne norm willen vermijden.

Een derde speler biedt uitkomst. Bedrag x wordt nu verdeeld over speler A1, A2 en B. De verdeling heeft de volgende beperking: speler A1 en A2 krijgen altijd allebei $z \leq 1/2x$, de rest is voor speler B. Het spel gaat nu als volgt: speler A1 kan het geld zelf verdelen of deze keuze delegeren aan speler A2, bij delegatie moet A2 een keuze maken. Wat blijkt? We delegeren deze beslissing maar al te graag... keuze-ontwijkend gedrag dus.

Zijn we rationeel en egoïstisch? Misschien wel, maar onze keuzen hangen af van meer dan de klassieke pay-offs die economen normaliter in hun analyses opnemen. De klassieke homo economicus is dus niet ten dode opgeschreven, maar heeft wel enige aanpassingen.

Met deze constatering stappen we over van de economie naar het recht. De rechtsgeleerdheid – let wel geleerdheid, geen wetenschap dus! – is veel minder conceptueel en analytisch dan de economische wetenschap. Het bouwen van modellen op basis van diverse aannames is een vreemd verschijnsel voor juristen. Juristen baseren zich op verschillende rechtsbronnen – de wet, parlementaire geschiedenis, jurisprudentie en de literatuur – en gebruiken als valschermscherm, mocht hun redenering niet tot het gewenste resultaat leiden, de redelijkheid en billijkheid.

Het ondernemingsrecht is het kruispunt van de economische en juridische stroming. Economische principes zijn ingebakken in wetgeving. Deze wetgeving staat echter voortdurend bloot aan invloeden van buitenaf. Denk aan de zeer grote invloed van de globalisering van de kapitaalmarkten: corporate governance (Sarbanes-Oxley) en de invoering van IFRS voor alle beursgenoteerde ondernemingen in Europa. En toch steeds worden lacunes ontdekt in de wet of regelgeving en moeten er weer nieuwe aanpassingen gemaakt worden. Wetgeving is dus een doorlopend proces.

Economen zullen door deze aanpassingen hun modellen weer moeten aanpassen en andere aannames moeten gebruiken, als zij een realistisch model willen blijven hanteren. Wil dit zeggen dat de homo economicus ten dode is opgeschreven, nee! Er moeten andere veronderstellingen en randvoorwaarden worden gesteld, daarbinnen kan de homo economicus gewoon functioneren.

Welke conclusies kunnen wij hier verder nog meer uit trekken? Wij delegeren deze taak maar al te graag! Net als de organisatie van de alumnidag op 19 april.

Wil dat verder zeggen dat Ex Duplo alleen maar meelift met anderen? Nee. Als kleine alumnivereniging – we hebben circa 50 leden – moeten we profiteren van de schaalvoordelen van anderen. Als iedereen die dit stuk leest na het voltooien van zijn studies lid wordt van ons kunnen wij een eigen alumnidag organiseren met verschillende keynote speaker. Uit eigen gelederen. Maar daarover volgende keer meer.

Marcel Vorage
Geert Koster